UTJECAJ BORILAČKIH VJEŠTINA NA RAZVOJ SPORTA I SPORTSKIH IGRI - II DIO

Je li naslijeđeni nagon za igrom priprema na životnu borbu za opstanak?

Određene igre od davnina su priređivane kao svojevrsno natjecanje dvaju ili više skupina takmičara s ciljem prikazivanja snage i nadmoći jedne skupine, najčešće plemena, mjesta, grada, određene pokrajine ili zemlje nad drugom. Umjesto ratovanja, natjecanja su bila humaniji oblik nadmetanja u borbi za određenu nadmoć, kao i dominacijom jedne skupine nad drugom

David "Sensei" Stainko,
prof. kineziologije

NA TEMELJU različitih povijesnih priča i mitova nastale su različite pretpostavke o egipatskom, starogrčkom i rimskom porijeklu šaha. Između tih priča najčuvenija je ona o grčkom junaku Palamedu koji je izmislio igru šah za vrijeme opsade Troje, da bi vojnicima prikratio vrijeme, ali i razvijao kod njih smisao za vojnu strategiju. Prema nekim drugim legendama, Indija je kolijevka šaha, a šah se u Indiji nazivao čaturanga (četiri dijela), a to je ime ujedno bilo i pjesničko ime za tadašnju indijsku vojsku koja je imala četiri roda oružja. To su bili vojnici na slonovima, danas su to u šahu lovci; borna kola, današnji topovi; te konjanici i pješaci. Tu je bio još i radža-kralj, kao i mantrin (savjetnik), u današnjem šahu to je dama ili kraljica. Figure su se na ploči kretale mnogo sporije nego danas, a sama igra imala je ulogu razvijanja vojne strategije. Šah su ubrzo upoznali i Perzijanci, a od njih i Arapi, budući da su se figure vrlo sporo gibale, igra se šaha, arapski šatrandž, sporo odvijala pa su šahisti uveli ugovorene pozicije, tzv. tabije od kojih je započinjala borba na šahovskoj ploči. Partije su najčešće završavale tzv. orobljavanjem, iako su Arapi smatrali i osobito lijepim završetkom shah maht, danas šah mat, a što u prijevodu znači kralj je mrtav. Šah su u Europi donijeli Arapi oko 711. kada su zagospodarili

Pirinejskim poluotokom, no tek poslije Križarskih ratova šah je u Europi postao iznimno popularan. Kao početak razvoja suvremenog šaha možemo otprilike naznačiti godinu 1475.

Tehnika poteza

Današnja igra šah ima svoje teorije, određenu tehniku poteza, tj. svoje škole poteza, kao i svoje rješavanje šahovske problemske vještine igre, kombinatoriku kao i još mnogočega potrebnog za vještinu igranja. Ono što nas zanima je terminologija šaha, a ona u sebi podrazumijeva i izraze poput napad, obrana, planovi pozicijske borbe, podmetanje - varka, tj. lažiranje poteza (gambit), kao i razne tzv. žrtvene kombinacije. Svi ti potezi samo govore o genijalnosti ideja i kombinacija u svojevrsnom vođenju borbe na šahovskom polju, kao i određenoj, nazovimo je vojnoj strategiji i kombinatorici, bilo u napadu ili obrani. Pronalazak različitih oruđa i oružja prisilio je ljude da njima sistematski vježbaju kako bi ih mogli svrhovito upotrijebiti za pribavljanje hrane, obranu ili napad. Budući da su prednosti boljih trkača, strijelaca, skakača, bacača ili pak plivača i skijaša bile očite, vježbe su radi stjecanja ili održavanja tih vještina postale dio priprema za životnu borbu kao i za vojnu izobrazbu. Vremenom, u prilično sporom procesu, igre su se djelomično odvojile od isključivo praktičnih ciljeva i u svom specifičnom dijelu poprimile ritualan oblik u životu zajednice. S razvojem civilizacije u igrama se pojavljuju i posebni umjetni predmeti, na primjer, lopte, štapovi, kugle, ploče i dr., a natjecanja se održavaju na posebnim borilištima i igralištima. Prilikom većih gradskih svečanosti organiziraju se natjecanja u streljaštvu, trčanju, mačevanju i hrvanju kojima prisustvuju gotovo svi građani bilo kao natjecatelji ili gledatelji. Kasnije se takve igre povezuju s godišnjim sajmovima i postaju zabavni program za goste, tj. strane trgovce.

Gledatelji

Određene igre od davnina su priređivane kao svojevrsno natjecanje dvaju ili više skupina takmičara s ciljem prikazivanja snage i nadmoći jedne skupine, najčešće plemena, mjesta, grada, određene pokrajine ili zemlje nad drugom. Umjesto ratovanja, natjecanja su bila humaniji oblik nadmetanja u borbi za određenu nadmoć, kao i dominacijom jedne skupine nad drugom. Izvjesne igre reketom

i loptom zabilježene su još kod Choka Indijanaca i kod kultura Inka i Maja. Gotovo oduvijek su različita plemena, skupine, mjesta ili gradovi željeli svoje suparništvo riješiti borbom, tj. nadmetanjem u nekoj od sportskih igri. U svom začetku te su igre bile izuzetno surove i s mnogo ozljeda, razvojem civilizacije igre postaju sve humanije, a određena zaštitna oprema sve bolja. Pravila se često mijenjaju, a i medicinski se nadzor uvelike poboljšao, nastoji se učiniti sve kako bi u igri bilo što manje povrijeđenih natjecatelja. Postavlja se pitanje je li naslijeđen određeni nagon za igrom samo vrsta privikavanja na svojevrsnu životnu borbu za opstanak? Očito je da se u igri zadovoljava i određena nagonska potreba za borbom. Djeca i stariji također vole promatrati igru, iako sami u njoj ne sudjeluju. Gledatelji ne posjećuju natjecanja samo iz želje za senzacijama i zbog želje za dominacijom nad protivničkom skupinom, kao i iz nekog, nazovimo ga, klupskog fanatizma; oni u svojoj mašti proživljavaju promatrane pokrete poistovjećujući se s natjecateljima koji postaju njihovi heroji.

Hokej glasi za jednu od najsurovijih sportskih igri, ali je izuzetno popularan u svijetu

Većina sportskih igri koristi određenu, nazovimo je vojničku terminologiju. Primjer za to su uloga i postava pojedinih igrača u sistemu igri, kao npr. napad i napadač, obrana i obrambeni igrač, blokada igrača, kontranapad, golman, tj. čuvar gola, zonska obrana ili švedski zid. Također kretanja protivnika mogu se sprječavati tijelom, pa se koristi

terminologija pokrivanje igrača kao i ometanje protivnika. Sama taktika igre dijeli se uglavnom na taktiku obrane i taktiku napada. Taktika obrane može biti, primjerice, polu ofenzivna, ofenzivna, zonska, u kojoj se čuva određeni prostor, čovjek na čovjeka, kombinirana i slično. Dio te terminologije odgovara i određenoj vojnoj terminologiji. Navest ćemo neke od sportskih igri kao primjer vrlo borbenih, grubih igri. Na igre palicom nailazimo gotovo kod svih naroda, osobito onih koji se bave stočarstvom. Oruđe za čuvanje stoke koje je služilo i za obranu od eventualnog napadača, najčešće štap, služio je i u upotrebi za igru. Povijesne podatke o takvoj igri nalazimo kod starih Perzijanaca, oko 550. g. pr. Krista i to u njihovim junačkim pjesmama.

Prema tim podacima, dvije su se momčadi, svaka od četiri igrača, borile savinutim štapovima za malu loptu koja se trebala ubaciti između dviju motki. Igra drvenim štapovima bila je izuzetno popularna u Indiji, a i mnoga sjevernoamerička indijanska plemena poznavala su igre s palicom i loptom. Uglavnom su te igre bile prilično surove s mnogo povrijeđenih natjecatelja.

Igra sa štapovima na ledu

Moderan hokej na travi započinje se razvijati u engleskim školama oko 1830., dok se hokej na ledu razvio iz hokeja na travi, a neka vrsta hokeja na ledu igrala se već odavno u Sjevernoj Americi i Irskoj. Drži se da su Kanađani osnivači modernog hokeja na ledu, a legenda govori da su vojnici jednog streljačkog puka u Cataraqui (Kingstone, Ontario) stanovali u drvenim barakama u snježnoj ledenoj pustoši. Kako im ne bi u slobodno vrijeme bilo odviše dosadno, a i radi određene vojne pripremljenosti, počeli su igrati igru sa štapovima na ledu. Označili su na ledu vojničkim kapama vrata kroz koja su štapovima nastojali progurati limenu kutiju. Prva pravila igre izradili su i izdali 1880. studenti sveučilišta u Montrealu i od tog vremena, momčad se sastoji od vratara (golmana), braniča (obrambeni igrač), napadača (navalni igrač) i dr.

Svi igrači nose štitnike, a najviše je "oklopljen" golman. U hokeju se dopušta da igrač igra tijelom, tzv. body-check i to izveden s dva koraka zaleta. Body-check, udaranje u protivničkog igrača s gornjim dijelom tijela, kao i izraz break se upotrebljava samo u sportovima hokej na ledu i boksu. Break označava izraz kojim sudac, bilo u ringu ili na klizalištu razdvaja sportaše koji se oslanjaju jedan na drugog i time onemogućavaju sportsku borbu.

Hokej glasi za jednu od najsurovijih sportskih igri, ali je izuzetno popularan u svijetu. Igre u kojima dvije grupe na različite načine pokušavaju donijeti loptu ili predmet sličan lopti do određenog cilja bile su poznate već u antičkom svijetu. U srednjem vijeku u takvim susretima

Borilačka umijeća kroz čovjekovu povijest utjecala su na razvoj sportskih igri, a nažalost, iste sada zbog toga trpe i određene posljedice

sudjelovali su stanovnici cijelih naselja. Igra bi započinjala na pola puta između dva naselja, a loptu je trebalo donijeti do ulaza (vrata) protivničkog mjesta. Igra je bila slična današnjem ragbiju. Lopta se mogla nositi rukama i dodavati ili udarati nogama. Tijekom srednjeg vijeka u Engleskoj, Francuskoj i Italiji dolazilo je do čestih zabrana ovakve igre jer su se često događale nesreće na utakmicama obzirom da je cilj bio prenijeti loptu na bilo koji način do protivničkih vrata. Sami susreti su bili veoma omiljeni, ali i uzrokom čestih svađa u kojima je bilo nemali broj ozlijeđenih. Prva pravila igre određena su u Engleskoj, u gradu Rugbyu, oko 1923., da bi se kasnije igra proširila gotovo po cijelom svijetu. Neposredni kontakti igrača su češći i oštriji i broj povreda je velik, a to povećava atraktivnost igre i zanimanje kod gledatelja. Najsurovija igra ragbija je svakako američki nogomet, igra koja datira iz 1869. Igrači nose posebnu zaštitnu opremu i imaju pravo protivničkog igrača, napadača, hvatati, zaustavljati i oboriti na tlo. Njegovi ga suigrači pak brane tako da zaustavljaju i obaraju protivničke igrače.

Svestrana tjelesna priprema

Broj taktičkih varijanti i pozicija za napad i obranu vrlo je velik. Bitna razlika u odnosu na klasičan ragbi je u tome što je dozvoljeno zaustavljati i obarati bilo kojeg igrača. Radi toga, igra zahtijeva svestranu tjelesnu pripremu, kao i poznavanje određenih borilačkih zahvata. Stalni međusobni kontakti igrača svrstavaju američki nogomet u najoštrije igre loptom. Početkom 20. stoljeća igralo se tako oštro i surovo da su igrači bili često i teže ozlijeđeni, pa je stoga morao intervenirati i sam predsjednik SAD-a T.H. Roosevelt u želji za humanijom igrom. Pravila su modificirana 1906.g., a po zanimanju i posjetu gledatelja američki je nogomet jedan od najpopularnijih 194 sportova u SAD-u. sportova u SAD-u. Mnogi sportaši iz domene borilačkih sportova okušali su se i kao igrači ragbija, a većina ragbijaša kao dopunski sport upražnjava neki od borilačkih sportova. Određenom evolucijom raznih sportskih igri došlo je do današnjih modernih igri; nogomet, rukomet, vaterpolo, košarka. Sve te igre također imaju u svojoj terminologiji nazivlje napad, obrana, kontranapad, braniče, blokade i dr.. Borilački zahvati se doduše rjeđe vide na utakmicama tih sportova i rijetkost su u usporedbi s hokejom ili ragbijem, ali ono što se ne vidi na terenu može se zato često vidjeti u gledalištu.

Navijačke skupine određenih klubova, a ponekad i reprezentacija po svojim borilačkim sukobima s protivničkim navijačima ne zaostaju svojom surovošću za nekadašnjim igrama iz Srednjeg vijeka, napose po broju povrijeđenih. Mnogi psiholozi, sociolozi, pedagozi tjelesne kulture, razni sportski stručnjaci, kao i političari, teolozi i drugi, raspravljaju često o tom navijačkom fenomenu, te velikoj destruktivnosti određenih navijača. Time se samo vraćamo na početak priče koja smatra da je naslijeđeni nagon za igrom privikavanje na borbu za opstanak i da se igrom zadovoljava čovjekova nagonska potreba za borbom. Gledatelji u svojoj mašti proživljavaju događaje, poistovjećujući se sa svojom ekipom. Svojom borbenošću žele pobijediti, poraziti, pa čak i poniziti protivničku ekipu, kao i njihove navijače. Nažalost, na tribinama gledališta, kao i ispred stadiona, nema sudaca i ne postoje pravila koja bi ograničavala surovosti tog htijenja i tih borbenih sukoba. Tako se sav dijapazon različitih borilačkih zahvata tu može vidjeti, a na žalost, činjenica je da sportske igre ne mogu završiti bez nekih od borilačkih zahvata navijačkih skupina, kao npr. udarci nogama i rukama, bacanje i gađanje raznim predmetima, borbe palicama, noževima i sl. Borilačka umijeća kroz čovjekovu povijest utjecala su na razvoj sportskih igri, a nažalost, iste sada zbog toga trpe i određene posljedice. ■